

- *Analiza mobilizacijskih časov za štab in enote TO Občine Ormož, akt OŠTO Ormož, št: 7/13-89, z dne 5. 12. 1989.*
- *Formiranje delovne enote – sklep, akt SO Ormož Svet za LO, varnost in DSZ, številka 020-5-a/4, z dne 10. 3. 1982.*
- *Krajevni leksikon Slovenije, IV. knjiga, Savnik Roman, Podravje in Pomurje. Državna založba Slovenije, Ljubljana 1980.*
- *Krajevni leksikon Slovenije, Oražen Milan, DZS, Ljubljana 1995.*
- *Podatki za izdelavo mobilizacijske ocene, akt OŠTO Ormož, št: 90/2-86, z dne 3. 4. 1986.*
- *Poročilo o bojni pripravljenosti enot TO Občine Ormož za leto 1988, akt OŠTO Ormož, št. 23/11-88, februar 1988.*
- *Vojni leksikon, Vojnoizdavaški zavod Beograd, 1981.*
- *Zakon o splošni ljudski obrambi in družbeni samozaščiti, Časopisni zavod, Uradni list SR Slovenije, Ljubljana 1983.*

Povzetek

V članku je predstavljen nekaj pomembnih dejavnikov, ki so vplivali na razvoj Teritorialne obrambe Občine Ormož v letih 1980 do 1990, ki je bila za tista leta in za ormoške razmere velika organizacija. Predstavljen je način kadrovskega popolnjevanja vojnih enot TO in območje občine Ormož kot območje črpanja kadrovske strukture TO Občine Ormož v obdobju 1980 do 1985 in stanje v TO, vzpostavljeno po uvedbi nove formacije v obdobju 1985 do 1990. Obdelani so krajevni centri kot viri popolnjevanja TO ter vplivi na mobilizacijsko pripravljenost posameznih enot.

Miran Fišer¹

VOJNA ZA SLOVENIJO LETA 1991 IN VOJAŠKI OBVEZNIKI Z OBMOČJA OBČINE ORMOŽ

Družbene razmere, ki smo jim bili priča v letih 1990 in 1991 na območju Občine Ormož so pripeljale tudi do velikih sprememb na obrambnem področju. Teritorialna obramba (TO), ki je imela v skladu z zakonom o obrambi, kot pomožen del oboroženih sil skupne države, se je v zelo kratkem času, od maja 1990 do oktobra 1990, preoblikovala v vojsko, na katero je lahko računalo republiško vodstvo v pripravah na osamosvojitve in za delovanje v primeru kakršne koli oborožene intervencije zoper Slovenijo. Večina sprememb se je dogajala na tako imenovani liniji vodenja in poveljevanja od državnega vrha do občinske ravni, medtem pa so ostajale enote TO in pripadniki enot v glavnem nespremenjeni. Mislim na organiziranost, strukturo in medsebojne odnose.

Pri pregledovanju gradiva o sodelovanju Ormožanov v vojni za Slovenijo 1991 sem iskal odgovore na vprašanja, povezana s pozivanjem v enote TO in odzivom vojaških obveznikov, predvsem tistih, ki so bili vpoklicani v povsem nove enote. Zanimali so me razlogi, ki jih je imel omembe vreden del vojaških obveznikov za izogibanje vključevanju v enote TO in prispevku k obrambi Slovenije. Prepričan sem bil, da so se rezervisti odločneje vključevali v »svoje« enote TO, to je tiste, v katerih so se usposabljali v obdobju 85–90, bolj zadržani pa so bili vojaški obvezniki, ki so bili vpoklicani kot zamenjava v enote, ki niso bile »njihove«.

Javni govorci, ki ob različnih priložnostih poudarjajo »naše skupne zasluge za osamosvojitve Slovenije in njeno obrambo leta 1991«, utegnejo prispevati k potvarjanju resnice o vojni za Slovenijo. Tako v veliki meri prispevajo k preziru tistih pripadnikov TO, ki so po svoji vesti leta 1990 sodelovali v pripravah na obrambo Slovenije, in tistih, ki so se leta 1991 odzvali vpoklicu v enote TO in skladno z veljavno zakonodajo sodelovali v obrambi domovine. Leta 1991 so bili tudi takšni, ki so se na različne načine izognili obveznosti do obrambe domovine.

¹ Miran Fišer, predsednik OZVVS Ormož, Sodinci 21 b, 2274 Velika Nedelja.

Kljub temu pa jih pristojni državni organi za izogibanje obveznosti niso ovadili pri sodniku za prekrške ali jih kako drugače obravnavali in kaznovali.

Ker gre za izjemno občutljivo tematiko udeležbe in neudeležbe posameznikov v vojni kot vojaških obveznikov, sem preveril stanje na primeru Občine Ormož s pomočjo razpoložljivih dostopnih virov Občinskega štaba Teritorialne obrambe (OŠTO) Ormož in 73. Območnega štaba TO (ObmŠTO), zapiskov poveljnikov enot TO in razgovorov z udeleženci vojne. Pri iskanju odgovorov na vprašanja o odzivu na poziv v vojaško enoto TO Občine Ormož sem zajel obdobje od 24. 6. do 2. 8. 1991, pri tem nisem obravnaval prostovoljcev, ki so se iz domoljubnih razlogov prijavili v TO.

1. Ormožani in vojaška obveznost pred letom 1991

Ormožani so uresničevali svojo vojaško obveznost s služenjem v rezervnem sestavu Jugoslovanske ljudske armade (JLA), TO in v milici. Vojaški obvezniki so po odsluženem vojaškem roku dobili vojaški raspored. V katero vojno enoto so razporejeni, so izvedeli na Sekretariatu za obrambo Ormož ob vpisu v vojaško knjižico. Ženske so smele biti razporejene v rezervni sestav oboroženih sil izjemoma, ob izpolnitvi določenih zakonskih pogojev in s svojim soglasjem.

Vpoklic rezervistov za popolnitev enot TO je v glavnem izvajal Sekretariat za obrambo Ormož. Pred letom 1991 so vojaški obvezniki prejeli vpoklice za različna usposabljanja po pošti (cca. 45 dni pred aktivnostjo), preko kurirske mreže Sekretariata za obrambo Ormož, izvajalci mobilizacije, pripadniki voda za PDD in OŠTO pa so bili vključeni v tako imenovano samosklicno mrežo. Mobilizacijski sklic pa je bil praviloma izveden preko kurirske mreže Sekretariata za obrambo Ormož.

Odziv vojaških obveznikov na vojaške aktivnosti je bil običajno med 85 in 90 %, samosklicna mreža pa je praviloma dajala 100 % rezultat. V obdobju pred 1991 so delavci OŠTO Ormož z različnimi ukrepi zagotavljali čim večji odziv vojaških obveznikov na vojaške vaje (februarja: seznanitev komandirjev enot in ključnih pripadnikov z letnim planom dela TO, seznanitev direktorjev delovnih organizacij, iz katerih so prihajali obvezniki v enote TO z letnim planom usposabljanja TO, prilagajanje težiščnih vojaških usposabljanj sezonski naravi dela Tovarne sladkorja Ormož in Kmetijskega kombinata...). Oktobra, novembra in decembra 1990 je imel OŠTO nenehno angažiran po en vod TO za morebitne intervencije

na območju Občine Ormož ter sosednjih Občin Ljutomer in Gornja Radgona. Vpoklic pripadnikov TO je bil izveden s pomočjo samosklicne mreže in kurirske službe Sekretariata za obrambo Ormož. Spomladi 1991 je bil diverzantski vod angažiran pri nalogi varovanja 7. Pokrajinskega štaba TO (7. PŠTO) v širšem območju Maribora, meseca maja sta bila poslana v območje Paker vod za protidiverzantsko delovanje (vod PDD) in vod Teritorialne obrambe Krajevne skupnosti (TO KS) Središče. Vse enote so bile vpoklicane po samosklicni mreži in s kurirsko službo Sekretariata za obrambo Ormož. Odziv pripadnikov je bil zadovoljiv, enote pa so bile popolnjene preko 85 %.

Na primer: v letu 1987 je bilo na vojaške vaje vpoklicanih 342 v/o, od tega sta se odzvala 302 vojaška obveznika ali 89 %, 40 ali 12 % se pozivu ni odzvalo.

Iz evidence odziva sem razbral tudi razloge za abstinenco: s potrdilom o boleznih se je opravičilo 14 v/o (35 %), v zaporu je bil en vojaški obveznik 1 (3 %), v tujini sta bila 2 vojaška obveznika (5 %), delovne organizacije so dale zahtevek za 11 (20 %) vojaških obveznikov, s potrdilom o začasnem delu zunaj občine se je opravičil 1 (3 %) vojaški obveznik, izpit na fakulteti je imel 1 (3 %), upravni organ za obrambo je ugotovil, da se je namerno izognil vojaškim vajam 1 (3 %) vojaški obveznik, za 5 (13 %) vojaških obveznikov pa so navedeni ostali opravičljivi razlogi.

Izmed 40 vojaških obveznikov, ki so manjkali na vojaških vajah, jih je Sekretariat za obrambo Ormož predlagal 9 v postopek pri sodniku za prekrške. Po končanih postopkih pri sodniku za prekrške je bil 1 vojaški obveznik kaznovan z denarno kaznijo, ostali so svoj izostanek opravičili.

Iz pregleda evidenc udeležbe na vojaških vajah enot in štabov TO Občine Ormož za obdobje 1985 – 90 sem ugotovil visoko stopnjo odzivnosti vojaških obveznikov in resen odnos do vojaške obveznosti. V letu 1990 se je število vpoklicanih na vojaške vaje resda zelo zmanjšalo (odvzem orožja in premestitev v skladišče JLA Kidričevo), tisti vojaški obvezniki, ki so bili vpoklicani novembra in decembra, pa so se pozivu 100 % odzvali.

2. Struktura enot TO, ki so se v vojni za Slovenijo 1991 popolnjevale iz območja Občine Ormož

TO Občine Ormož je do leta 1991 imela v svoji organizacijsko formacijski strukturi :

- OŠTO s prištavnimi enotami (zaščitni vod, zaledni vod in oddelek zveze) – T 7428/1-4,
- Diverzantski vod (T 7428/8),
- Vod PDD (T 7428/11),
- Štab TO krajevne skupnosti (ŠTOKS) Miklavž,
- Četa TO Krajevne skupnosti (ČTO KS) Miklavž (T 7428/15) z vodi KS Miklavž, Kog in Središče,
- Štab TO krajevne skupnosti (ŠTOKS) Ormož,
- Četa TO Krajevne skupnosti (ČTO KS) Ormož (T 7428/16) z vodi KS Ormož, Ivanjkovci in Velika Nedelja,
- Vod Teritorialne obrambe krajevne skupnosti (VTO KS) Tomaž,
- Jurišni odred TO (JOD TO) Ormož.

V enote in poveljstva TO Občine Ormož so bili razporejeni 503 vojaški obvezniki.

Pripadniki voda TO KS Ormož med vojno za Slovenijo leta 1991. Foto: Š. Hozyan.

Za potrebe enot in štabov TO Občine Ormož je OŠTO do 1990 hranil v lastnih skladiščih potrebne količine orožja, streliva in vojaške opreme. Po odvzemu orožja in premestitvi v skladišče JLA Kidričevo, leta 1991, je bila TO Občine praktično brez orožja. V skladišču pod policijo je bilo le orožje, za katero je skrbel Sekretariat za obrambo Ormož.

Pod nadzorom JLA v skladišču Kidričevo je bilo: 84 različnih pištol, 45 avtomatov, 75 polavtomatskih pušk, 74 avtomatskih pušk, 391 pušk M 48 7,9 mm, 13 ostrostrelnih pušk 7,9 mm, 9 ročnih strojnic (puškomitraljezov M 72)

7,62 mm in 21 ročnih strojnic (puškomitraljezov M 53) 7,9 mm, 2 minometa 60mm ter ročna protiklepnna orožja: 37 ročnih minometov (RB M 57), 12 ročnih raketometov ZOLJA in 4 ročne raketomete OSA. V skladišču Kidričevo je bilo tudi strelivo TO Občine Ormož, približno: 93.500 nabojev kalibra 7,62 mm in 113.000 nabojev 7,9 mm.

V obdobju delovanja Manevske strukture narodne zaščite (MSNZ) (september – oktober 1990) je bil v tajna skladišča na območju Občine Ormož vrnjen del orožja, ki je skupaj z orožjem pravnih organov Občine Ormož omogočalo opremljanje pripravljenih enot MSNZ, nato pa enot TO: Diverzantski vod, Vod PDD, Vod TO Ormož, Vod TO Velika Nedelja in Vod TO Središče. To pomeni, da je bilo v tajnih skladiščih MSNZ dovolj orožja za približno 140 vojaških obveznikov. Ostalo orožje TO Občine Ormož je bilo v skladišču JLA Kidričevo.

Zaradi izjemno zapletenih vojaškovernostnih razmer in potrebe po takojšnji mobilizaciji enote velikosti voda TO, so delavci OŠTO Ormož novembra 1990 podelili pripadnikom Voda PDD orožje »na roko«. Zadolženo orožje so pripadniki odnesli domov in ga čuvali, tako kot ostalo vojaško opremo, v tajnih skladiščih na lastnem domu. Izmed 26 pripadnikov voda PDD se en pripadnik ni odločil za prevzem orožja iz moralnih razlogov, dva pa sta naslednji dan vrnila orožje z obrazložitvijo, da ne moreta zagotoviti varnega hranjenja na svojem domu. Kljub temu so vsi trije, ki so vrnilli orožje, ohranili skrivnost, da imajo pripadniki njihovega voda orožje na svojem domu.

OŠTO Ormož je od novembra 1990 do maja 1991 večkrat na mesec preveril dosegljivost pripadnikov in kompletnost zadolženega orožja, streliva in druge opreme.

Zaradi pomanjkanja orožja v obdobju november 1990 – maj 1991 v TO Občine Ormož niso pripravljali drugih enot, ki so sicer bile v organizacijsko formacijski strukturi TO Ormož.

3. Pregled odziva na vpoklic

Tik pred vojno, junija 1991 so kurirji Sekretariata za obrambo SO Ormož vročili pozive za vojaške vaje pripadnikom Voda PDD, Diverzantskega voda, Vodov TO KS Ormož, Velika Nedelja in Središče ob Dravi. Po 30. 6. 1991 je 73. ObmŠTO zahteval od Sekretariata za obrambo Ormož vpoklic novih vojaških obveznikov, da bi osvežil vrste že formiranih enot TO, po 12. 7. 1991 pa za formiranje novih enot. Pregled stopnje popolnjenosti enot TO je kazal ugodno sliko, blizu 85 %. Sekretariat za obrambo Ormož je za popolnitev približno 130 formacijskih mest v enotah TO v prvi fazi in 430 formacijskih mest po 12. 7. razposlal več kot 560 vpoklicev. Kurirji Sekretariata za obrambo Ormož so iskali vojaške obveznike, dokler niso popolnili enote. Vsak nevročen poziv za vojaškega obveznika, ki ga niso našli, se je opravičil ali ga je opravičila delovna organizacija, in so ga nadomestili z novim pozivom.

Po pregledu seznama neodzvanih vojaških obveznikov in razlogov za izostanek je bilo možno vzpostaviti jasnejšo sliko odzivnosti vojaških obveznikov, želje po sodelovanju v obrambi Slovenije in njihovega spoštovanja zakonov v komaj ustanovljeni državi Sloveniji.

S podrobnejšim vpogledom v statistike smo bliže odgovorom na mnoga vojaškostrokovna vprašanja:

- kakšen vpliv je imel utrjen vojaški kolektiv na odločitev posameznika, da sprejme vpoklic in pride v enoto,
- ali je bil tik pred vojno in v času vojne večji odziv vojaških obveznikov na vpoklic,
- zakaj je bilo v obdobju po vojni, ko so enote TO opravljale rutinske naloge varovanja, veliko razlogov za izogibanje vojaški obveznosti,....

Najprej sem preveril odziv vojaških obveznikov glede na njihov status v enotah TO: oficirji, podoficirji in vojaki. Zanimalo me je, ali je bil odziv v posameznih statusnih skupin različen oziroma kako so se kazale razlike.

Rezervni oficirji

Za vpoklic v enote TO je bilo leta 1991 Sekretariatu za obrambo Ormož na voljo 49 oficirjev iz rezervne sestave, od vpoklicanih se jih je v enote in poveljstva TO odzvalo 38 ali nekaj manj kot 78 %, kar lahko štejeemo za skromen odziv. Zanimalo me je, ali njihova abstinenca kaže znake posebnega odnosa do obrambe glede na kraj bivanja, vojaško strokovno specialnost (VES), starost in enoto, v katero so bili razporejeni.

Rezervni oficirji so bili razporejeni v enote in štabe TO po

teritorialnem principu, iz vseh KS Občine Ormož je bila njihova zastopanost v enotah TO skladna z velikostjo KS in številom prebivalcev. Iz KS Podgorci sta prihajala 2 rezervna oficirja, s Koga in iz Velike Nedelje po 4, iz Tomaža 5, iz KS Ivanjkovci in Središče po 6, iz Miklavža 7, iz Ormoža pa 15 rezervnih oficirjev. Pri tem je bilo upoštevano tudi načrtovano angažiranje posameznih enot TO v obrambnih rajonih.

Krajevna skupnost	Vpoklicani oficirji	Odzvani i oficirji
Ivanjkovci	6	5
Kog	4	1
Miklavž	7	5
Ormož	15	14
Podgorci	2	1
Središče	6	5
Tomaž	5	4
Velika Nedelja	4	3
skupaj	49	38

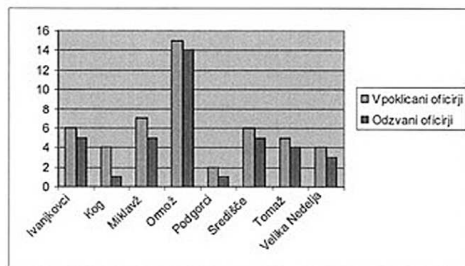

Tabela in graf 1: Pregled razporeditve in odziva rezervnih oficirjev po krajevnih skupnostih.

Pregled odzivnosti kaže enakomerno udeležbo rezervnih oficirjev v enotah. Iz posameznih KS je manjkalo nekaj posameznikov: Ivanjkovci, Ormož, Podgorci, Središče Tomaž in Velika Nedelja izostal po 1 oficir, v KS Miklavž 2 in KS Kog 3 rezervni oficirji.

Čeprav so posamezne KS (Ormož, Velika Nedelja in Središče) kadrovske popolnjevale »svoje« enote TO, se pri odzivnosti bistveno niso razlikovale od KS, ki ni imela »svoje« enote (Podgorci), prav tako ne od KS, ki so »izgubile svoje« enote (Ivanjkovci, Kog, Miklavž in Tomaž), to pomeni, da te enote leta 1991 niso bile oblikovane zaradi pomanjkanja orožja.

Med vpoklicanimi rezervnimi oficirji v enote TO je bilo največ pehotnih oficirjev (VES 31102), kar 40, od tega se jih je na poziv odzvalo le 31. Topničarji (VES 31202) so

bili 3, vsi so se odzvali pozivu, prav tako so bili vpoklicani 3 inženirci (VES 31702), vsi so se odzvali vpoklicu. Izmed 2 vpoklicanih vezistov (VES 31805) se je pozivu odzval eden. Vpoklicana sta bila 2 oficirja RKBO specialnosti (VES 31901), oba sta se odzvala pozivu. Od intendantov (VES 32492) sta bila vpoklicana 2 in oba sta prišla na dolžnost.

Po primerjanju rezervnih oficirjev, glede na njihovo starost, ugotovimo, da je bila razporeditev oficirjev po starostnih skupinah v razponu do 5 oficirjev v posamezni starostni skupini od letnikov 1970 do 1947. Povprečna starost leta 1991 razporejenih rezervnih oficirjev v TO z območja Občine Ormož je bila 28 let, kar je za dolžnosti, ki so jim bile zaupane, primerna starost. Glede na odziv lahko vidimo, da se pozivu niso odzvali v glavnem mlajši rezervni oficirji, rojeni med 1969 do 1967, od starejših je manjkal le častnik, rojen 1950.

Ob pregledu razporeditve posameznih rezervnih oficirjev na dolžnosti v enote TO in dolžnosti v štabu, ugotovimo, da so se vpoklicani v enote TO, ki so bile oblikovane že pred vojno odzvali 100 %, v poveljstvih in enotah, ki so bile oblikovane po 12. 7. 1991, pa je bil odziv rezervnih oficirjev nekoliko manjši, od 36 vpoklicanih se jih je odzvalo le 27, ali 75%.

Prav tako je bil čas odziva rezervnih oficirjev v enote TO, ki so bile formirane že pred vojno, hitrejši od prihoda v enote, ki so bile oblikovane po 12. 7. 1991. V »stare« enote TO se je od vpoklicanih 12 rezervnih oficirjev prijavilo v enoti že prvi dan 7 oficirjev, 5 jih je prišlo naslednji dan. V poveljstva in enote TO, formirane po 12. 7. 1991, se je od vpoklicanih 36 rezervnih oficirjev prvi dan odzvalo vpoklicu 15 oseb, 12 jih je prišlo naslednji dan, 9 pa se jih sploh ni javilo v enoti.

Manjšo odzivnost rezervnih oficirjev, ki so bili razporejeni v »nove enote TO« lahko pojasnimo z dejstvom, da ti pripadniki pred vojno 1991 niso bili razporejeni v TO in jih z vojaškimi kolektivi, ki so se oblikovali, ni povezovalo nič, razen formalna vojaška obveznost, z razporedom in s konkretno dolžnostjo v enoti TO pa niso bili seznanjeni.

Podoficirji

Leta 1991 je bilo v enote TO vpoklicanih 29 rezervnih podoficirjev, od katerih se je pozivu odzvalo le 19 ali nekaj več kot 65%.

Razporeditev rezervnih podoficirjev v enote in poveljstva TO je bila 1991. skladna s potrebami oblikovanih enot TO v posameznih KS. Iz pregleda posredovanih pozivov

rezervnim podoficirjem glede na kraj bivanja v KS in odziva v enotah TO vidimo, da je bil največji izpad v KS Ormož, od 13 vpoklicanih se niso odzvali 3, ter v KS Velika Nedelja, kjer se od 2 vpoklicanih ni odzval niti en rezervni podoficir. V KS Kog, Miklavž, Podgorci, Središče in Tomaž je manjkal po 1 vpoklicani podoficir, v KS Ivanjokvci pa so poziv sprejeli 4 rezervni podoficirji, ki so tudi odšli v enote TO.

Krajevna skupnost	Vpoklicani podof.	Odzvani podof.
Ivanjokvci	4	4
Kog	1	0
Miklavž	3	2
Ormož	13	10
Podgorci	1	0
Središče	3	2
Tomaž	2	1
V Nedelja	2	0
Skupaj	29	19

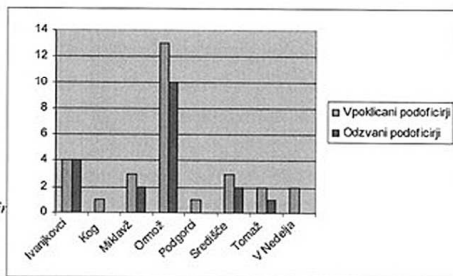

Tabela in graf 2: Pregled vpoklica in odziva rezervnih podoficirjev iz posameznih krajevskih skupnosti.

Za rezervne podoficirje, katerim je bil 1991. poslan poziv, lahko rečemo, da so bili nadpovprečno stari, v povprečju kar 32 let. Glede na strukturo enot TO in razpoložljiva formacijska mesta, sem pričakoval veliko mlajše rezervne podoficirje, predvsem pa izstopa več letnikov 1955 in 51. Prav tako kot pri rezervnih oficirjih se kaže večji neodziv mlajših podoficirjev, med tem ko so se starejši letniki skoraj v celoti odzvali vpoklicu.

Letnica rojstva vpoklicanih rezervnih podoficirjev	69	67	65	64	62	61	59	57	56	55	53	51
Klicani	1	3	1	1	2	4	2	1	1	3	1	7
Odzvani	1	3	0	1	1	3	2	0	1	3	1	6

Tabela 3: Pregled vpoklicanih in odzvanih rezervnih podoficirjev glede na letnico rojstva.

Pregled vpoklica rezervnih podoficirjev v enote TO pokaže težave, s katerimi se je ukvarjala TO Občine Ormož že pred vojno, akutno pomanjkanje mladih rezervnih podoficirjev. Tako leta 1991 v posameznih enotah sploh ni bilo razporejenih rezervnih podoficirjev in so njihove

naloge opravljali vojaki s čini (desetniki). Glede na problem starosti pripadnikov enote, je izstopal Diverzantski vod TO, ki je bil do 1990 popolnjen s strokovno primernim kadrom za opravljanje inženirskih/diverzantskih nalog, vendar so bili precej stari. Tik pred vojno pa je bila enota preoblikovana in kadrovsko pomlajena.

Tudi pri rezervnih podoficirjih vidimo, da so se pripadniki »starih« enot TO v celoti odzvali pozivu, tisti, ki pa so bili razporejeni v novo formirane enote TO, pa so v velikem % izostali. V »stare« enote TO (Vod PDD, Vod TO KS Središče in Velika Nedelja ter enoto zvez Sekretariata za obrambo SO Ormož) je bilo vpoklicanih 10 rezervnih podoficirjev, od tega se jih je javilo v enotah 9. Saj je bilo v štab in Odred TO, ki je bil oblikovan po 12. 7. 1991, vpoklicanih 18 rezervnih podoficirjev, odzvalo pa se jih je 10 ali 55 %.

Pregledal sem tudi hitrost odziva rezervnih podoficirjev v enote TO. Od 19 odzvanih je prišlo v enoto še isti dan po prejemu poziva 13 ali 68 % pripadnikov, v naslednjih dveh dneh pa po 3 na dan, kar pomeni 16 % prvi in 16 % drugi dan. Tudi v kriteriju hitrost odziva izstopa skupina, ki je bila razporejena v »nove« enote TO, od 5 obveznikov, ki so sprejeli poziv, se nobeden ni odločil za odhod v enoto še isti dan, naslednji dan sta prišla 2, dva dni po prejemu poziva pa še trije. Tudi v tem primeru je treba iskati vzrok za abstinenco in prej kasen odziv v tem, da so se obvezniki vključevali v njim neznane vojaške kolektive. Pri tem pa ne gre zanemariti dejstva, da so imele enote TO mobilizacijske čase od 8 do 12 ur, rezervne enote JLA pa tudi 24 in več ur, tako je možno, da so vojaški obvezniki tudi ob pozivu v TO ravnali enako kot takrat, ko so bili razporejeni v JLA.

Z ozirom na vojaško strokovno usposobljenost in specialnost rezervnih podoficirjev, ki so jih leta 1991 potrebovali v enotah in poveljstvih TO, lahko ugotovimo, da je bil največji izpad med pehotniki (VES 21102): od 16 vpoklicanih se jih je odzvalo 10 ali 62 %, ostali specialisti za inženirstvo (VES 21701) zveze (VES 21802 in 21813) ter sanitetna služba (VES 22503) so se odzvali vpoklicu 100 %.

Za rezervne podoficirje lahko rečemo, da jih je v TO kronično primanjkovalo, čeprav je bilo možno v rezervnem sestavu desetnike ali vojake usposobiti in napredovati v čin rezervnega vodnika. Kljub velikemu pomanjkanju podoficirskega kadra se OŠTO ni prav pogosto odločal za takšna napredovanja, gotovo tudi zato, ker vojaški obvezniki, ki niso bili usposobljeni za vodenje enot, niso bili pripravljeni sprejemati obveznosti in odgovornosti za red in disciplino v enotah.

Vojaki

Sekretariat za obrambo SO Občine Ormož je v obdobju od 23. 6. do 2. 8. 1991 poslal pozive za angažiranje v enotah in štabih TO več kot 560 vojaškim obveznikom, od tega je bilo 442 vojakov v enotah TO.

73. ObmŠTO je na začetku vojne: od 24. do 26. 6. 1991 za angažiranje v enotah TO Občine Ormož (Diverzantski vod TO, Vod PDD, Vod TO KS Ormož, Vod TO KS Velika Nedelja in Vod TO KS Središče) zahteval vpoklic 155 vojaških obveznikov.

V začetnem obdobju vojne so aktivirali že pripravljene enote, to pomeni, da so vpoklicali vojaške obveznike, ki so bili razporejeni v te enote že dalj časa in so skupaj opravili niz vojaških usposabljanj. Lahko rečemo, da so bili dobro usposobljeni, izurjeni in utrjeni vojaški kolektivi. Ko se je čez čas pojavila potreba po osvežitvi sil, je Sekretariat za obrambo SO Ormož vpoklical nove rezerviste, ki so imeli pred tem razpored v drugih enotah TO Občine Ormož, vendar niso bile aktivirane. Za potrebe naslednjih osvežitev pa so v enote TO vpoklicali tudi vojaške obveznike, ki so bili pred letom 1991 razporejeni v rezervne enote JLA.

Ker je bilo število poslanih pozivov večje od števila vojakov, ki so jih potrebovali v enotah TO, me je zanimalo, kakšen je bil odziv med vojaki in katere posebnosti so se pri tem pojavljale. Zato sem zbral podatke o pozivanju in odzivu vojaških obveznikov v enote TO ter preveril odziv vojaških obveznikov: glede na kraj bivanja, njihovo starost, vojaško specialnost, enoto, v katero so bili vpoklicani, glede na njihov razpored pred letom 1991 in čas vpoklica. Pričakoval sem, da so se vojaški obvezniki, ki so bili dalj časa razporejeni v enoto TO, praviloma odzvali pozivu, saj so dobro poznali enoto in njene naloge ter imeli utrjen čut pripadnosti kolektivu, med pripadniki, ki so bili na novo razporejeni v TO, pa sem pričakoval večjo abstinenco.

Sekretariat za obrambo SO Ormož je pri razporedu vojakov v enote TO upošteval teritorialni princip popolnjevanja, kar je v celoti držalo za enote TO KS, ki so bile vpoklicane v začetnem obdobju vojne. Sicer pa so bili rezervisti razporejeni v enote iz vseh KS, skladno z njihovo velikostjo.

Krajevna skupnost	Vpoklicani vojaki
Ivanjkovci	77
Kog	32
Miklavž	59
Velika N	61
Ormož	139
Podgorci	58
Središče	68
Tomaž	70
Skupaj	564

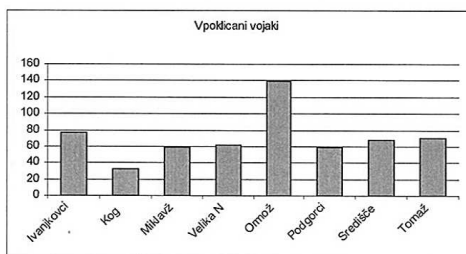

Tabela in graf 4: Pregled vpoklicanih vojakov v obdobju 24. 6. do 2. 8. 1991 iz posameznih krajevnih skupnosti.

Pri pregledu vojaške specialnosti, za katero so bili vojaki usposobljeni v času služenja vojaškega roka, sem ugotovil nekaj posebnosti, ki bi utegnile vplivati na odziv rezervistov.

Teritorialna obramba Občine Ormož je imela lahko oborožene pehotne enote, zato sem pričakoval med razporejenimi največ vojaških obveznikov z vojaško evidenčno specialnostjo pehote (VES strellec 11101, izvidnik 11102, namerilec RSt 11103, minometnik 11105, vojaški policist 11107, inženirstvo 11702 in voznik 12701) teh je bilo vpoklicanih 439, odzvalo pa se jih je le 339. Ker to pomeni skoraj 25% vpoklicanega kontingenta, me ni presenetilo, da so bili med vpoklicanimi v velikem odstotku tudi vojaški obvezniki, ki so bili usposobljeni za vojaške specialnosti, ki jih v enotah TO praviloma niso potrebovali: topničarji (11203 in 11207, 11210, 11206), tankisti (11401, 11406, 11426) ter vojaški obvezniki, usposobljeni za tehnične vojaške dolžnosti (mehanic za goseničarje 12103, gasilec 12117...), teh so vpoklicali 125, odzvali pa so se 103.

Sklepam, da so na Sekretariatu za obrambo pri razporedu vojakov prednostno upoštevali »teritorialni princip«, kar pomeni, da je bilo pomembneje, če je vojaški obveznik

bival v bližini mobilizacijskega mesta enote, v katero je bil razporejen, vojaška specialnost, za katero se je usposobil v času služenja vojaškega roka pa je bila drugotnega pomena, saj so vsi vojaški obvezniki opravili osnovno pehotno usposabljanje.

Ob razporeditvi vojaškega obveznika v enote TO je bilo pričakovati, da bo ostal na dolžnosti vsaj 10 let, to je dva petletna ciklusa, v katerih je opravil po eno 5-dnevno osnovno usposabljanje in 3 dopolnilna usposabljanja, ki so trajala 2 dneva, ter po eno mobilizacijsko vajo. TO Občine Ormož je leta 1985 izvedla organizacijsko formacijsko preoblikovanje. Večina vojaških obveznikov, ki so ostali v enotah, je imela za seboj petletni cikel. V pripravah na vojno ni bila izvedena kakšna večja pomladitev enot TO, zato sem pričakoval, da bodo v enotah prevladovali vojaški obvezniki višjih letnikov, nekako med 1960 in 1965.

Pri pregledu starostne strukture vojaških obveznikov, vpoklicanih med 24. 6. in 2. 8. 1991, vidimo, da je povprečna starost vpoklicanih 28 let, kar potrjuje moje pričakovanje.

Leto rojstva	71	70	69	68	67	66	65	64	63	62	61	60	59	58	57	56	Σ
Vpoklicani vojaki	9	29	36	53	61	25	35	52	41	42	45	39	27	30	34	6	564

Tabela 5: Pregled starostne strukture vojakov, vpoklicanih v TO med 24. 6. in 2. 8. 1991.

Ob pregled podatkov o odzivu na vpoklic vojakov v enote TO sem ugotovil, da starost vojakov ni posebej vplivala na izostanek iz enote, saj je povprečna starost odzvanih vojakov 28 let, kar ne odstopa od povprečne starosti vpoklicanih.

Leto rojstva	71	70	69	68	67	66	65	64	63	62	61	60	59	58	57	56	Σ
Odzvani vojaki	8	24	32	41	53	19	27	40	29	33	36	33	23	13	27	4	442

Tabela 6: Pregled odziva vojakov v TO med 24. 6. in 2. 8. 1991, glede na leto rojstva.

4. Analiza razlogov izostankov iz enot TO Občine Ormož v času vojne za Slovenijo 1991

V obdobju 24. 6. do 2. 8. 1991 je bilo preko Sekretariata za obrambo Ormož vpoklicanih 642 vojaških obveznikov (49 rezervnih oficirjev, 29 rezervnih podoficirjev in 564 vojakov. Pozivu se je odzvalo 499 vojaških obveznikov (38 rezervnih oficirjev, 19 rezervnih podoficirjev in 442 vojakov), kar predstavlja 78%. Kurirski službi, ki jo je organiziral Sekretariat za obrambo Ormož, je uspelo vročiti 546 pozivov, kar je nekaj več kot 87%. Iz enot TO je v obdobju 24. 6. do 2. 8. 1991 manjkalo 143 vojaških

obveznikov, 67 jih je odsotnost opravičilo, nevročenihi pozivov je bilo 43, kar 33 vojaških obveznikov je manjkalo iz enot TO brez opravičila.

Iz razgovorov s poveljniki enot in pregledu zapiskov posameznih kurirjev sem oblikoval sliko strukture razlogov odsotnosti. Vse odsotnosti sem razdelil na »nevročene pozive«, odsotnosti z opravičilom in odsotnosti brez opravičila. Ne glede na visoko stopnjo državljanjske zavesti in domoljubja, ki smo ji bili priča leta 1991, je bilo nekaj vojaških obveznikov, ki so se izognili vojaški obveznosti in se niso izpostavili vojnimi nevarnostim.

Razlogi odsotnosti

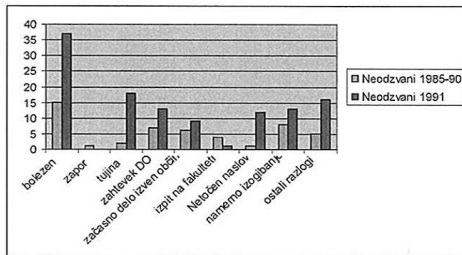
Kurirji Sekretariata za obrambo SO Občine Ormož niso uspeli vročiti 43 vpoklicanim, razlogi za nevročitev so bili: nedosegljivost zaradi odsotnosti v tujini kar 18-krat, netočen naslov v 12 primerih, pojavilo se je tudi izogibanje sprejemu vpoklica (»nedosegljiv« 9 vojaških obveznikov, 3 niso hoteli sprejeti poziva, 1 se je očitno skrival).

67 vojaških obveznikov je opravičilo svojo odsotnost iz enote TO. Med opravičenimi razlogi so bili: bolezen pri 37 obveznikih, kar 13 vojaških obveznikov je nujno potreboval delodajalec, na kmetijska dela se je izgovorilo 8 vpoklicanih, 1 je imel študijske obveznosti, 3 pa so morali skrbeti za ostarele svojce. 5 vojaških obveznikov so poveljniki enot TO odpustili iz enot (nisem našel virov, ki bi navajali razloge za takšno ravnanje poveljnikov). Seveda bi po takrat še vedno veljavnem upravnem postopku morali vojaški obvezniki svojo obveznost urediti na Sekretariatu za obrambo SO Ormož in počakati na odločbo o upravičenosti izostanka z vojaške obveznosti, poveljniki enot pa niso imeli pooblastila za oprostitev vojaške obveznosti.

Ker sem v beležkah kurirjev našel tudi takšne opombe: »na Madžarskem z delovno organizacijo, noče sprejeti poziva, naj bi imel roko v mavcu, službeno odsoten v Portorožu, se izmika sprejemu vpoklica, bil v službi – poziv ni vročen, skrbi za ostarelo mamo (brat je že v TO), naj bi bil odjavljen v Mariboru (ni res), preveriti, zakaj se skriva, preveri, kje živi,...« sem primerjal razloge nevročitve pozivov in odsotnosti z vojaških vaj, ki jih je TO evidentirala v obdobju 1985–90, da bi ugotovil, ali razlike kažejo na namerno izogibanje vojaški obveznosti v času vojne za Slovenijo 1991.

Po pregledu razlogov za odsotnost iz enot TO in primerjavi

razlogov za abstinenco, ki so jo v OŠTO Ormož ugotovljali v obdobju 1985–90, sem opazil veliko razhajanje. V poročilih o odzivu na vojaške obveznosti pripadnikov TO Občine Ormož v obdobju 1985–90 so navedeni razlogi za izostanek vojaških obveznikov z vojaških vaj: bolezen, netočen naslov, potreben v delovni organizaciji, študij, zapor in drugi razlogi. V obdobju 1985–90 je bil najpogostejši razlog za izostanek z vojaških vaj bolezen 37 (31 %), sledil je sum na namerno izogibanje (16,3 %), zahtevki delodajalca 13 (14,3 %), začasno delo zunaj občine 9 (12 %), izpiti na fakulteti 1 (8,2 %), tujina 18 (4 %) in zapor (2 %) ter ostali razlogi (10, 2 %).

Graf 7: Primerjava razlogov za odsotnost z vojaških vaj v obdobju 1985–90 z razlogi za odsotnost iz enot TO leta 1991.

Ob primerjavi razlogov za odsotnost vojaških obveznikov iz enot TO leta 1991 z razlogi v obdobju 1985–90 izstopajo skoraj vsi razlogi. Vojaški obvezniki so več kot dvakrat pogosteje opravičili odsotnost z zdravstvenimi razlogi, kot da bi se leta 1991 obolenost Ormožanov nenormalno povečala. Prav tako izstopajo: odsotnost v tujini, ki kaže, da so Ormožani leta 1991 skoraj 6-krat pogosteje potovali v tujino, prav tako neurejena prijavno prijavljanje naslova prebivanja, ki je leta 1991 skoraj 6-krat pogosteje razlog za nevročitev poziva, kot je to bilo v obdobju 1985–90. Ostali razlogi (zahtevki delodajalca, namerno izogibanje in začasno delo zunaj občine) so sicer nekoliko večji, vendar ne pretirano. Med ostalimi razlogi za odsotnost so obvezniki kar 8-krat navedli kmetijska dela, kar je zagotovo sprejemljiv razlog, saj je bilo veliko vojaških obveznikov leta 1991 vpoklicanih sredi kmetijske sezone, čemur se je OŠTO v obdobju 1985–90 dosledno izogibal. Vojaški obvezniki so leta 1991 v primerjavi z obdobjem 1985–90 manjkrat manjkali iz enot zaradi študija ali služenja zaporne kazni.

Med tistimi, ki so leta 1991 svojo odsotnost iz enot TO opravičili z boleznijo, s tujino, netočnim naslovom ali pa so bili odpuščeni iz enot, je zagotovo veliko takšnih, ki so se namerno izogibali vojaški obveznosti v TO, Sekretariat za obrambo pa se zaradi obilice drugih –

izjemno pomembnih nalog, ni ukvarjal z ugotavljanjem resničnega stanja.

Sklepne misli

Pri pregledovanju gradiva in razgovorih s poveljniki enot TO, kurirji in z udeleženci vojne za Slovenijo 1991 sem našel veliko odgovorov, povezanih z odzivom vojaških obveznikov enote TO. Prepričal sem se, da so se rezervisti odločneje vključevali v »svoje« enote TO kot vojaški obvezniki, ki so bili vpoklicani kot zamenjava v enote, ki niso bile »njihove«, ali v novo oblikovane enote TO. Pri tem sem bil presenečen nad abstinenco mladih rezervnih oficirjev in podoficirjev, ki so bili pred letom 1991 razporejeni v rezervnih enotah JLA. Pogostejši izostanek rezervnih oficirjev in podoficirjev, ki so bili razporejeni v »nove enote TO«, lahko pojasnimo z dejstvom, da ti pripadniki pred vojno 1991 niso bili razporejeni v TO in jih z vojaškimi kolektivi, ki so jih razporedili, ni povezovalo nič, razen formalna vojaška obveznost. Obstaja velika verjetnost, da jih z razporedom in s konkretno dolžnostjo v enoti TO na sekretariatu za obrambo niso seznanili, ker za to preprosto ni bilo časa. Vojaki so se kot rezervisti bolj enakovredno vključili v nove enote, ne glede na to, kje so bili razporejeni pred letom 1991 kot rezervni oficirji in podoficirji.

Ostali razlogi, kot so kraj bivanja, vojaška specialnost in starost vojaških obveznikov, niso posebej prispevali k abstinenci vojaških obveznikov iz enot TO 1991.

Prepričal sem se, da je stopnja utrjenosti vojaškega kolektiva v veliki meri vplivala na odzivnost vojaških obveznikov v enote TO tudi leta 1991. Abstinenca v teh enotah ni bila večja od povprečne v primerjalnem obdobju 85–90. Lahko bi rekel, da je bil odziv v posameznih enotah celo večji kot v primerjalnem obdobju, kar lahko pojasnimo z visoko stopnjo patriotizma in veliko motiviranostjo za delo v TO na področju obrambe.

Proučitev razlogov za odsotnost iz enot TO leta 1991 je pokazala, da del vojaških obveznikov ni bil sposoben prekiniti s starim in sprejeti odločitev za sodelovanje v obrambi Slovenije. Razlogi, s katerimi je 143 manjkajočih vojaških obveznikov opravičevalo odsotnost in pogostost opravičil (zdravstveni razlogi, odsotnost v tujini, napačen naslov prebivanja, kmetijska dela...), kažejo na manjšo voljo po vključevanju v obrambne aktivnosti, možno, da tudi na strah pred »mogočno JLA«. Manj možnosti pa je, da bi abstinenca iz enot TO kazala na politično pripadnost posameznih vojaških obveznikov preživetim

in preseženim oblikam ureditve v prejšnji državi, vendar bi to bilo treba posebej proučiti.

Pri pripravi analize odziva vojaških obveznikov na poziv v enote TO leta 1991 sem se prepričal, da je imela občina Ormož dobro organizirano ter izjemno predano in zavzeto kurirsko službo, ki jo je organiziral in vodil Sekretariat za obrambo SO Ormož. Pričevanja posameznih kurirjev o razmerah in pritiskih, ki so jim bili izpostavljeni med vročanjem pozivov, ter inovativnosti, ki so jo morali razviti pri iskanju posameznih vojaških obveznikov za vročitev poziva, so mi odprla popolnoma novo strukturo junakov vojne za Slovenijo 1991, ki so zagotavljali vročitev vpoklicev in s tem prihod vojaških obveznikov v enote TO ter doseganje visoke stopnje odzivnosti obveznikov.

Pripadniki ČTO KS Ormož so na vojaških vajah sestavili svoj ansambel. Ivanjkovci, 1986. Foto: M. Fišer.

Urjenje z orožjem. Ivanjkovci, 1986. Foto: M. Fišer.

Ormož, dne 26.05. 1991

Enota PDDV **REVERZ št. 7**

Podpisani VUKAN BORIS in prejel

iz skladišta OŠTO

po obrazcu »Potrebujem« št. _____ naslednja predmeta:

Zap. št.	Naziv predmeta	Merska enota	Količina	Konto
1	HP Igelman M-70 17B 2	kom	4	137296
2	nož	-"-	1	
3	Naboj Igelman	-"-	90	
4	Ekviter s terbico	-"-	5	
5	tramblan	-"-	1	
6	prilbor za cizocnje	-"-	1	

Oddal: _____ Zaključeno - zap. št. _____ Prejel: _____

Reverz pripadnika voda PDD Borisa Vukana za zadolžitev orožja na domu, leta 1991.

Franc Hergula, izkušen kurir za potrebe vročitve vojaških pozivov.

Ključne besede

Poziv, vojaški obvezniki, odziv, kurirji, samosklicna mreža, Teritorialna obramba, enote.

Ustni viri

- Razgovor s poveljnikom voda TO Ormož, poročnikom Vinkom Štefančičem.
- Razgovor s poveljnikom diverzantskega voda, poročnikom Darkom Kosijem.
- Razgovor s poveljnikom voda TO Središče, poročnikom Francem Šekom.
- Razgovor z Bojanom Rajhom, načelnikom Sekretariata za obrambo SO Občine Ormož.
- Razgovor s Francem Hergulo, pripadnikom kurirske službe upravnega organa za Ormož.

Pisni viri

- Arhiv MORS: Redna dnevna poročila 73. ObmŠTO, od 24. 6. 1991 do 2. 8. 1991.
- Arhiv 7. PŠTO, Podatki za izdelavo mobilizacijske ocene, OŠTO Ormož, št: 40/2-86, z dne 3. 4. 1986.
- Arhiv 7. PŠTO: Letno poročilo o borbeni pripravljenosti TO občine Ormož za leto 1987, št: 292/5-87, z dne 06. 11. 1987.
- Arhiv 7. PŠTO: Analiza mobilizacijskih časov za TO občine Ormož OŠTO, št: 7/13-89, z dne 5. 12. 1989.
- Arhiv 7. PŠTO: Poročilo o krepitvi bojne pripravljenosti TO VŠP v letu 1990, št: 127/11, z dne 17. 12. 1990.
- Arhiv 7. PŠTO: Poročilo in ocena bojne pripravljenosti TO VŠP za leto 1986 št: 213/12, z dne 24. 11. 1986.
- Arhiv 7. PŠTO: Poročilo o bojni pripravljenosti TO VŠP za leto 1988 št: 65/36, z dne 6. 12. 1988.
- Arhiv 7. PŠTO: Načrt razvoja TO občine za obdobje 1991 - 95, OŠTO, št: 4/6-90, z dne 11. 09. 1990.
- Arhiv 7. PŠTO: Naloge štabov TO pri zagotavljanju angažiranja štabov in enot TO, 7. PŠTO št: 804-03/360, z dne 26. 07. 1991.
- Arhiv 7. PŠTO: Podatki o bojnem udejstvanju, 73. Območni štab TO, št: 804-03/104, z dne 16. 07. 1991.
- Arhiv 7. PŠTO: Opis bojov na območju Ormoža v dneh 27. 6. do 2. 7. 1991, major Aleksander Štampar.
- Reverz št. 7, Boris Vukan, z dne 26. 05. 1991.
- Zasebna zbirka avtorja: Analiza delovanja enot, stotnik Jože Budja, komandant JOd TO Ormož, julij 1991.
- Zasebna zbirka avtorja: Dnevna poročila poveljnika voda za PDD od 24. 6. do 12. 7. 1991, stotnik Ivan Kuharič.

–http://www.ormoz.zvvs.si/a_zgodovina9.htm:
Diverzantski vod TO Ormož v vojni za Slovenijo, Ernest Pleh, 04. 03. 2004.

–http://www.ormoz.zvvs.si/a_zgodovina9.htm: Zapis spominov enote za zveze na osamosvojitveno vojno za Slovenijo, Jože Kosi.

Povzetek

Družbene razmere so 1990. in 91. leta pripeljale do velikih sprememb na obrambnem področju. Teritorialna obramba se je v zelo kratkem času preoblikovala v vojsko za delovanje proti oboroženi intervenciji na Slovenijo. V članku so predstavljeni problemi, povezani s pozivanjem in odzivom vojaških obveznikov v enote TO Občine Ormož v obdobju 24. 6. 1991 do 2. 8. 1991. Predstavljena je abstinenca vojaških obveznikov pri odzivu na poziv v enote TO in razlogi za izostanke iz enot TO v času vojne. Iz primerjave odzivnosti leta 1991 s podatki iz obdobja 1985–90 je predstavljen porast posameznih razlogov za odsotnost iz enot ali celo za zavračanje pozivov, ki so jih dostavljali kurirji Sekretariata za obrambo Ormož. V članku je poudarjena neupravičenost posploševanja prispevka »vseh« za obrambo Slovenije ob osamosvojitvi. V Občini Ormož je Sekretariat za obrambo poslal 642 pozivov, 546 obveznikov je pozive sprejelo, v enote TO se je odzvalo 499 pripadnikov TO.

Avtor je črpal podatke razpoložljivih dostopnih virov Občinskega štaba Teritorialne obrambe (OŠTO) Ormož in 73. Območnega štaba TO (ObmŠTO), zapiskov poveljnikov enot TO in razgovorov z udeleženci vojne.

Boris Golec¹

LUDVIK KOFLER S KOGA (1876–1914) Eden zadnjih Valvasorjevih potomcev na Slovenskem in imetnik neznanih »družinskih zakladov«

Šele pred nedavnim, leta 2007, je prišla na dan ugotovitev, da rod kranjskega polihistorja Janeza Vajkarda Valvasorja (1641–1693) ni ugasnil z njegovimi sinovi in da živi potomstvo najmlajše hčerke še danes (več kot sto oseb), raztreseno po svetu, večji del v Avstriji. Skoraj vsi potomci kranjskega polihistorja so se namreč sredi 19. stoletja iz Spodnje Štajerske preselili v deželno prestolnico Gradec, potem ko je že leta 1823 v Ljubljani izumrla kranjska veja polihistorjevega rodu.²

Zasledovanje njegovih graških potomcev do današnjih dni je pokazalo, da so se v drugi polovici 19. in v začetku 20. stoletja nekateri spet naselili na Slovenskem, kjer je zadnji stalno živel do leta 1941. Zadnje »slovenske« generacije polihistorjevih bioloških dedičev so bile po večini povezane s slovensko Štajersko, le dva potomca sta prehodno živela v njegovi rodni Ljubljani.

Potem ko je v prvi polovici 90. let 19. stoletja prebivalo na slovenskih tleh še devet neposrednih potomcev znamenitega Kranjca, od tega kar sedem v Celju in dva na Kogu pri Ormožu, bi nekaj let zatem, na pragu novega stoletja, leta 1900, našli le še štiri. Tri leta pozneje se je njihovo število povzpelo na sedem, skupaj z dvema soprogoma – nekrvnima sorodnikoma pa na devet, kar je v 20. stoletju številčno predstavljalo vrhunec. Poleg tega so bili med njimi trije mladi fantje, dva še otroka, od katerih bi lahko upravičeno pričakovali, da bodo postali nasledniki rodu. Tem se je leta 1913 pridružil še četrti moški v prokreativni starosti, edini, ki se je kdaj oženil, ta celo dvakrat. Pred izbruhom prve svetovne vojne se je število »valvasorjevcev« spet skrčilo na štiri ali kvečjemu pet, upadlo do leta 1919 na tri in se tega leta znižalo na vsega dva, živeča v Mariboru: samomorilsko mater in verjetno že tedaj za shizofrenijo obolelega sina. Po materini smrti leta 1923 je kot edini polihistorjev potomec potrjeno še 18 let preživel na Slovenskem duševno bolan Karl Mayer, ki je sredi leta 1941, le nekaj

¹ Doc. dr. Boris Golec, višji znanstveni sodelavec, Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, Novi trg 2, 1000 Ljubljana.

² Golec, Polihistor J. V. Valvasor, str. 91. Isti, Nova spoznanja, str. 105–107.